

گروه‌های موسیقی بیت ایرانی بر صفحه های وینیل Iranian Beat Bands on vinyl records

این مقاله در حقیقت قسمت دوم مقاله **مروری بر روند تحول موسیقی پاپ جهانی در ایران** و جمع‌بندی مدارک و اطلاعات متنوع و فراوانی است که بخش عمده ای از آنها با راهنمایی دوستان پژوهشگر و یا دسترسی به آرشیوهای گوناگون فراهم آمده است. لازم می دانم به ویژه از دوستان عزیزی چون آقایان محمدرضا شرایلی، علیرضا میرعلینقی، هاشملو، سنجر سرابندی، علی ابوالخیریان، کورش آریانزاد، علیرضا شاه محمدی، سعید موسوی، حمید نوربخش و Gokhan Aya که کمک‌هایی بیدریغ در موضوعات و بخشهای گوناگون داشتند، صمیمانه تشکر کنم.

مقدمه

در فصلنامه صفحه سنگی شماره ۱۲ نگاهی گذرا به روند تحول پاپ جهانی در ایران افکندیم. در ضمن آن تاثیرپذیری سریع فضای موسیقی مردم پسند ایرانی، از عوامل موثر غیرایرانی مرور شد. موسیقی بیت فرنگی ابتدای دهه ۱۹۶۰ میلادی تاثیر گسترده ای بر موسیقی پاپ در تمام کشورها داشت که کشور ما نیز از آن مستثنی نبود. گروههای بیت ایرانی انعکاسی از این امر بودند. این نوشتار، گامی نخستین در جهت معرفی این گروهها، چهره ها و آثار آنهاست و امید آنکه با بررسیهای عمیق تر و گسترده تر اهل پژوهش در تاریخ معاصر موسیقی تکمیل تر شود. از آنجا که حجم مطالب و تصاویر مستندات مقاله زیاد بود و برغم تلاشی که برای رعایت حداکثر اختصار و بسنده کردن به حداقلها صورت گرفت، ناگزیر از آن شدیم که برخلاف روش مالوف فصلنامه صفحه سنگی، تمامی یک شماره را به این بررسی اختصاص دهیم. یادآور می شود که در اینجا، از نقد و نقض آراء دیگران (به ویژه مقاله آقای برونو نتل با عنوان "نگاهی به موسیقی ایرانی در تهران ۱۹۶۹ - Attitudes towards Persian music in Tehran, 1969" که در صفحه های ۱۸۳ تا ۱۹۷، شماره دوم سال ۵۶ فصلنامه موزیکال چاپ دانشگاه آکسفورد، که اصلی ترین منابع و مآخذ آنرا کمتر از ده صفحه وینیل ۴۵ دور ایرانی تشکیل می دهد و مقاله ای به لحاظ زمانی، بسیار نزدیک به موضوع گروههای بیت ایرانی می باشد) نیز اجتناب شده است که ضرورت پرداختن به آن در جای خود، امری بدیهی است.

گروههای بیت ایرانی دهه ۴۰ شمسی

از دهه ۳۰ شمسی، به همه افراد یا گروههایی که موسیقی را به سبک غربی اجرا می کردند، خواننده یا گروه جاز می گفتند بدون آنکه به تفاوت سبک در انواع موسیقی غیرکلاسیک غربی توجه شود. ویگن با صفحه سنگی مهتاب روی لیبل رویال، سلطان جاز ایران لقب گرفته بود و منوچهر سخائی در سال ۱۳۳۷ به عنوان خواننده جاز رادیو انتخاب شد. محمد نوری با دو صفحه سنگی رویال و عباس مهرپویا با آثار متعدد بر روی صفحه های وینیل اواخر دهه ۳۰، خوانندگان جاز محسوب می شدند و اینکه راک اند رول، چاچا، بالاد، جاز یا بلوز را اجرا یا کاور می کنند هیچ تغییری در عنوان آن ایجاد نمی کرد و به همه آنها اطلاق می شد. آهنگسازی چون سورن، نیکول ووندی، کامبیز مژدهی نیز آهنگسازان جاز محسوب می شدند. مرزبندی بین سبکهای گوناگون موسیقی فرنگی تدریجاً در ایران روشنتر شد و اصطلاحات و ادبیات تخصصی آنها در بین اهل فن و علاقمندان ظاهر شد همانگونه که در این مقاله اصطلاح بیت (Beat) در مفهوم واقعی خویش مورد استفاده قرار گرفته است. گروههای بیت ایرانی به موازات محبوبیت گروههای بیت اروپایی و به ویژه بیتلز و با همان سازمان و روش در اواخر نیمه اول دهه چهل شمسی متولد شده و در نیمه دوم آن تا اوایل نیمه اول دهه پنجاه به همان شکل حضور خود را در صحنه موسیقی ایران حفظ می کنند. گروههایی که در این گزارش معرفی می گردند عمدتاً از طریق صفحه های ۴۵ دور شناخته شده اند و مراجعه به مطبوعات آن ایام، اطلاعات بیشتری از اعضا و فعالیت این گروهها، به دست می دهد.

آشنایی اعضای جوان گروههای بیت معمولاً از محیط درسی دبیرستان یا دانشگاه آغاز شده و فعالیت حرفه ای آنها معمولاً با اجرا در هتلها، کافه ها و کلوپها شروع می شده است. اسامی انتخابی برای گروه، عموماً متأثر از فضای تشکیل آنها، اسامی فرنگی است و این تاثیرپذیری، خود را در طراحی جلد صفحه ها و تشابه بسیار با طرح جلد صفحه های گروههایی چون بیتلز، رولینگ استونز، انیمالز و غیره نشان می دهد. عمر کاری و مدت فعالیت مشترک اغلب این گروهها بسیار کوتاه بوده و با پایان یافتن یک مقطع تحصیلی و حتی یک فصل، به پایان می رسیده است. در بین آنها، تنها گروه گلدن رینگ را می توان یافت که دارای بیش از ده صفحه ۴۵ دور بوده و طولانی ترین حیات حرفه ای را در بین گروههای مشابه خود داشته است. تعداد قابل توجهی از اعضای

گروههای بیت ایرانی را اقلیتهای دینی ارمنی و آسوری تشکیل می دهند و این امر مشابه نقشی تاریخی است که در پیدایش اپرت و اپرا و توسعه موسیقی کلاسیک و گسترش موسیقی پاپ جهانی در ایران نیز مشاهده می گردد.

ذکر این نکته ضروریست که موسیقی بیت ایرانی مورد استقبال و توجه جدی قشر جوان قرار گرفته تا آنجا که حتی از موسیقی بیت در تبلیغات تجاری نیز استفاده می شود که حتی صفحه آن به مشتریان نوسابه آسو و بابل آپ داده می شده است.

کنسرت های بزرگ گروههای بیت در تهران

دو کنسرت بزرگ در خرداد ماه و بهمن ماه ۱۳۴۵ شمسی با حمایت مالی برخی چهره ها و یا بنگاههای اقتصادی آنها (مثل مهرپویا)، پشتیبانی رسانه ای مجله جوانان و مشارکت برخی از گروههای بیت ایرانی در استادیوم امجدیه (شهید شیرودی) برگزار می شود. اگرچه نمونه چنین کنسرتهایی در فستیوال سال ۱۹۶۴ بیرمنگام انگلستان سابقه داشته است اما برگزاری دو کنسرت بزرگ در فاصله هشت ماه در تهران (مصادف با سالهای ۱۹۶۶ و ۱۹۶۷)، موضوعی قابل توجه بوده بویژه اینکه چنین کنسرتهایی حداقل دو سال قبل از کنسرت بزرگ و معروف وود استاک ۱۹۶۹ در آمریکا برگزار شده است. بنابر گزارشهای موجود، اولین کنسرت که با شرکت دو گروه ایرانی و گروه به په فلاوی که در ایران اجرای برنامه داشته برگزار می شود، با نارساییهایی در برنامه ریزی و تدارکات مواجه بوده و به دلایل گوناگون توفیق فراوانی حاصل نمی کند. در کنسرت خرداد ماه، گروههای پرسابقه تر اعجوبه ها و ربلز، در کنار دو گروه جدیدتر تکخالها و گناهکاران (Sinners) حضور دارند. فرهاد نیز مستقل و جدا از بلک کتز و عارف نیز مستقل از گلدن رینگ به اجرای برنامه می پردازند. ضمناً گروهی از مدرسه آمریکایی تهران به نام فکتوری نیز میهمان این کنسرت بوده اند. در کنسرت دوم در بهمن ۱۳۴۵ (فوریه ۱۹۶۷) برغم تلاش برای رفع نقائص کنسرت اول و حل مسائل تدارکاتی، اما گروههای بیت ایرانی از آن استقبال لازم را نمی نمایند. احتمالات گوناگونی چون تعهدات گروههای بیت به طرفهای قراردادی خود، کامل نبودن گروه به دلیل بودن اغلب اعضاء در محدوده سن سربازی، عدم توافق در ترتیب آمدن روی سن و اجرای برنامه، عدم توافق مالی با برگزار کنندگان کنسرت، کوتاه بودن عمر گروهها و اختلافات داخلی اعضاء، حضور گروه در شهرستان و . . . می تواند از دلایل این عدم استقبال از این کنسرت شمرد که نتیجه اصلی آن، عدم استمرار برگزاری این نوع کنسرتهای بزرگ شد.

کنسرت گروههای بیت در تهران - بهمن ۱۳۴۵
(اعجوبه ها در حال اجرای برنامه)

دسته بندی آثار گروههای بیت ایرانی

این گروهها، عموماً کار خود را با بازاجرای قطعات فرنگی با فرم و زبان اصلی (cover) آغاز کرده اند. بازاجرای قطعاتی از ری چارلز توسط فرهاد، آثار متعددی از بیتلز توسط گروه ربلز و دیگران بویژه در اجراهای زنده گروههای بیت ایرانی، بخش قابل توجهی از آثار اجراشده آنها را تشکیل می دهد. دومین دسته از آثار گروههای بیت ایرانی را باید ایرانیزه شده یا فارسیزه شده قطعات گوناگون فرنگی دانست که آثار خارجی را با شعر یا فرم ایرانی نظیر شش و هشت اجرا می کردند که باید عباس مهرپویا را پیشگام اصلی این سبک دانست که با قطعه "ساقی کو"، آهنگ معروفی از الویس پریشلی به نام Don't be cruel را در سال ۱۳۳۷ بازاجرا نموده بود. سومین دسته از آثار را ساختن آهنگهای بیت با اشعار غیرفارسی تشکیل می دهد که نمونه های آنها در چیلی پوم از بلک کتز و آثار اعجوبه ها و گلدن رینگ دیده می شود. باید اضافه کرد که فرم شش و هشت و ساختار شاد آن، یکی از فرمهای مورد استفاده و پر کاربرد اغلب گروههای بیت بوده است که حتی در تک صفحه های گروههایی چون لیتلز و مهاجمین، آثار مستقلی را به همین نام مشاهده می کنیم. چهارمین دسته به بازآفرینی مضامین ساده و عامیانه و یا قطعات شناخته شده در بین عموم مردم، نظیر اتل متل، موش و گربه، شکار آهو، شیر یا خط و ... در فضای موسیقی بیت تعلق دارد که اساساً شعر، نقش تعیین کننده در ساختن این دسته از آثار را دارد. پنجمین سبک و سیاق مورد توجه در موسیقی بیت ایرانی، آوردن نغمه های محلی شناخته شده و فولکلوریک به حیطه موسیقی بیت بوده که قطعاتی چون بشو بشو (گیلکی) از گلدن رینگ، درینه جان (مازندرانی) از هارداستونز و فاطمه سلطان (خراسانی) از لیتلز نمونه ای از آن است و اشتها فراوان قبلی آنها به عنوان نغمه هایی معروف، کار را بر بازآفرینان آن سهلتر می نموده است. یادآور می شود در این دسته بندی، خوانندگان یا گروههایی که اساساً فرمهای فرنگی دیگری را خارج از فضای موسیقی بیت مورد توجه قرار داده اند (مثل بیژن، پرویز، عنایت، هومان، فرخ، گروه محمدظاهر و ... که قطعه کمر باریک را اجرا کرده اند، فرزین، ادی، ژرژ و حتی گوگوش یا ویگن که قطعه کلاغ پر را در فضای بیت اجرا کرده است و ...) مورد توجه و بررسی قرار نگرفته اند ولو آنکه دارای آثاری موافق با فضای موسیقی بیت نیز باشند.

ساختار گروه‌های بیت ایرانی

ساختار گروه‌های بیت ایرانی را به دو دسته اصلی می‌توان تفکیک کرد:

۱- دسته اول که به عبارتی ادامه ارکسترهای نسل اول پیشگامان موسیقی پاپ جهانی در ایران (مثل ارکستر جولی بویز و گروه سه نفره-تریو- سولفوراندی که دارای آثاری بر روی صفحه های سنگی کلمبیا و ادئون سال ۱۳۲۷ شمسی هستند) هستند، عموماً شامل ارکسترهای کوچکی می‌باشند که توسط یک خواننده مطرح یا نوازنده یا آهنگساز دارای سبک ایجاد شده و یا دارای ماهیتی آماتوری بوده و براساس روابطی صنفی شکل گرفته اند. مسلماً ارکستر اروین موره، ارکستر آلوارو سباستیان و ارکستر آندره پلاتا و موزیک مدرن ویگن را که از اواخر دهه ۳۰ شمسی در ارائه شکل ایرانی و نغمه های فارسی فرمهای عامه پسند روز دنیا نظیر راک اند رول، توپست و چاچا بسیار فعال بوده اند را جزو گروه های بیت محسوب نمی‌کنیم. اما گروه هایی چون موزیک مدرن هویک، ارکستر دانشجویان، ارکستر جوانان، ارکستر فالودا، ارکستر آلبوم رنگی متعلق به عطاالله خرم، ارکستر تهران بویز و گروه مقصدی را که نزدیکی بیشتری به گروه‌های بیت متعارف دارند را می‌توان در زمره گروه های بیت ایرانی به شمار آورد.

۲- دسته دوم شامل گروه‌هایی است که کاملاً در چهارچوب و مشابه سایر گروه‌های شناخته شده بیت و حتی راک دنیا سازمان یافته اند و معمولاً مرکب از سه تا پنج عضو می‌باشند که برغم وجود یک عنصر و چهره محوری، همه اعضا در ساختن آهنگ و اجرای آوازی قطعه مشارکت دارند و تغییر در برخی از اعضا به فروپاشی فوری گروه منجر نمی‌شود. گروه‌هایی چون بلک کتز، اعجوبه ها، زنگوله ها و ربلز و برخی دیگر در این دسته قرار می‌گیرند و گروه گلدن رینگ در این مجموعه نیازمند توجه و بررسی ویژه می‌باشد.

فهرست گروه‌های بیت ایرانی

گروه‌های بیت ایرانی که تاکنون شناخته شده اند بالغ بر ۳۴ گروه و ارکستر می‌باشند که ابتدا، فهرست الفبایی آنها ذکر می‌شود و سپس به طور خلاصه به معرفی آنها پرداخته می‌شود:

- ۱- ارکستر آلبوم رنگی ۲- ارکستر تهران بویز ۳- ارکستر دانشجویان (جوانان) ۴- ارکستر مدرن هویک ۵- اعجوبه ها ۶- بلک کتز ۷- بیگ بویز ۸- پاس میکر ۹- پرشنز ۱۰- پلاکت ۱۱- پیکولو ۱۲- تایگرز ۱۳- تکخالها ۱۴- جنجالها ۱۵- جوکرز ۱۶- خطرها ۱۷- دینامیکها ۱۸- ربلز ۱۹- رنگین کمان ۲۰- زرین ۲۱- زنگوله ها ۲۲- سعید ۲۳- شیخ ۲۴- شقایق ۲۵- طنین ۲۶- فرند ۲۷- فلاورز ۲۸- گردبادها ۲۹- گروه مقصدی (شش و هشت) ۳۰- گناهکاران ۳۱- گلدن رینگ ۳۲- لیتلز ۳۳- مهاجمین ۳۴- هارد استونز

۱- **ارکستر آلبوم رنگی:** محور اصلی این ارکستر عطاءالله خرم (آهنگساز) بود که نظیر بسیاری از آهنگسازان معاصر خویش، متأثر از فرمهای موسیقی فرنگی و با الهام از ملودیهایی متنوع غربی، به طور گسترده به امر آهنگسازی در سبکهای گوناگون غربی اشتغال داشت و از سوی دیگر مستمرا چهره های جدید و جوانی را به ویژه به عنوان خواننده پاپ، کشف و حمایت کرده و معرفی می نمود. وی ساخته های گوناگون خود در حال و هوای موسیقی بیت را با کشف و معرفی و یا همکاری خوانندگان جوانی چون نارملا، عارف، تیلا و ضیاء ضبط کرده است. آهنگهای "جمجمک برگ خزان" و "گلباران" نمونه هایی از آثار آلبوم رنگی با صدای تیلا و ضیاء است. با اجرای آهنگ معروف کوره متو با عنوان سیاهی شب با صدای ضیاء و قطعه اما تو چیز دیگری با همخوانی ضیاء و تیلا از کارهای دیگر ارکستر آلبوم رنگی است که بر روی صفحه گلدن رکورد 4219 دیده می شود.

۲- **ارکستر تهران بویز:** نام این گروه تنها بر روی صفحه ای اختصاصی از فروشگاه فردوسی تهران (احتمالا به مناسبت روز مادر) مشاهده می شود که با شعری از فریدون مشیری، توسط شرکت آهنگ روز (شماره 7021) تولید شده و در یک رو، گوینده ای به نام اسدالله پیمان و در روی دیگر، خواننده ای به نام رافیک، ارکستر تهران بویز را همراهی کرده است.

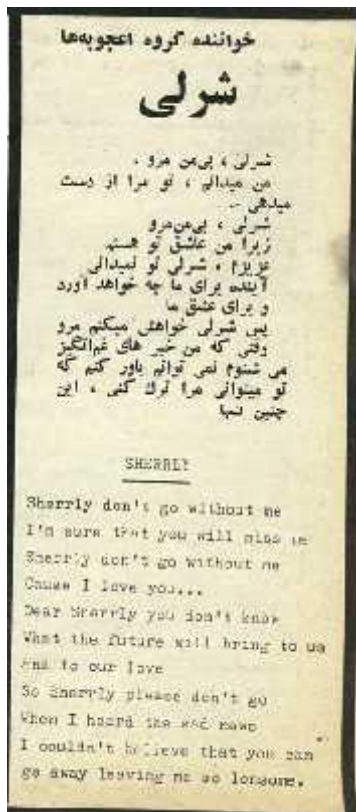
۳- **ارکستر دانشجویان:** از ارکستر دانشجویان، که در برخی از صفحه‌ها عنوان ارکستر جوانان را بر خود دارد، اطلاعات چندانی در دسترس نیست. به نظر می‌رسد اساس این ارکستر از دانشجویانی که در اردوهای دانشجویی شرکت داشته‌اند، شکل می‌گرفته و ساختار ثابتی نیز نداشته است. عطاءالله خرم، که مستمرا در حال کشف و معرفی چهره‌های تازه بوده، در انتخاب اعضای گروه و تامین آهنگ آنها در فرم و فضای بیت، نقش اصلی را

بازی می‌کرده است. بهترین نمونه کار ارکستر دانشجویان، صفحه‌های عروس و داماد/ گل‌پری چون است که بر تصویر زیر با اسم ارکستر جوانان و در بازتولیدهای دیگر با اسم ارکستر دانشجویان منتشر شده است.

۴- **ارکستر مدرن هویک:** اسم ارکستر مدرن هویک گویای آنست که رهبری گروه با هویک، هنرمند ارمنی، بوده است. از اینکه قبل از صفحه SIN682 ایران گرام، هویک در گروه دیگری فعال باشد و همچنین از اسامی سایر اعضای گروه، هنوز اطلاعی در دست نیست.

۵- **اعجوبه‌ها:** اعجوبه‌ها از نخستین و تاثیرگذارترین گروه‌های بیت ایرانی در شکل‌گیری این ژانر از موسیقی در ایران هستند که تقریباً همه اشکال عمده این نوع موسیقی را اجرا کرده‌اند. گروه در سال ۱۳۴۵ شمسی فعالیت جدی و گسترده داشته و در کنسرت بهمن ماه در امجدیه نیز حضوری فعال داشته‌اند. اعضای گروه اعجوبه‌ها به استناد اسامی مندرج در

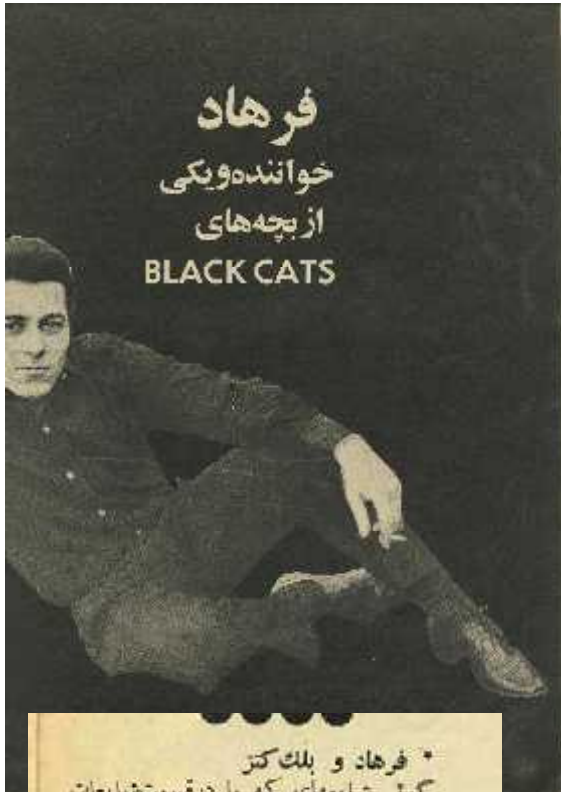

پشت جلد صفحه ای از این گروه که توسط شرکت آهنگ روز منتشر شده، عبارتنداز: جمشید علیمراد (خواننده)، واروژ جوردن (گیتار باس)، هامو آیوازیان (گیتار)، هروس عبدالیان (درام) و فریدون ریاحی (گیتار) که با آثاری چون تنهایی (آهنگ از رام، تنظیم از جوردن)، در آسمان عشق من و شرلی (آهنگ روز AR2055)، عروس دریا (آسمان بی ستاره)، صورتگر نقاش چین، شکار آهو و Beware (آهنگ روز AR3118) با استقبال فراوان روبرو شدند. دو صفحه مذکور علاوه بر تولید با لیبل رویال در سال ۱۳۴۵ شمسی، بازتولیدهای متعددی داشته و با استقبال و فروش چشمگیر مواجه می گردد. ترانه شرلی و ترجمه فارسی آن و همچنین عکس زمینه قرمز گروه به نقل از مجله جوانان نقل شده و در این شماره ضمن درج خبرهای کوتاهی از اعجوبه ها، خبر از فعالیت گروه جدیدی به نام دورز در آمریکا داده شده است. گزارشهایی از سفر جمشید علیمراد به خارج از کشور برای کار موسیقی و ضبط صفحه، در مطبوعات

آن ایام وجود دارد که میزان اعتبار آنها، قابل اظهار نظر نمی باشد. از برخی از اعضای گروه نظیر واروژ دو صفحه سولو (شباهنگ 173- قصه غم/ عشق غمگین و 146 - افسرده/ بر مزار- با شعر و آهنگ سعید دبیری) نیز ضبط و منتشر شده است. چهره محوری گروه آسوری فرند که در سال ۱۳۴۸ اقدام به ضبط صفحه با لیبل رویال کرده اند، هنرمندی به نام فریدون است. این احتمال وجود دارد که وی همین فریدون ریاحی گروه اعجوبه ها باشد که گروه دیگری را ایجاد کرده باشد. بهرحال از ادامه حیات گروه پس از انتهای دهه ۴۰ شمسی خبری در دسترس نیست و ظاهراً باید دال بر انحلال گروه باشد.

۶- **بلک کتز:** در آغاز و تا سال ۱۳۴۷ نام بلک کتز با فرهاد مترادف بود اما در کنسرت امجدیه، فرهاد، مستقلا به اجرای برنامه می پردازد. در این دوره صفحه ای از بلک کتز ضبط نشده و اولین صفحهء فرهاد، بازاجرای (COVER) انفرادی چهار قطعه فرنگی روی صفحه های

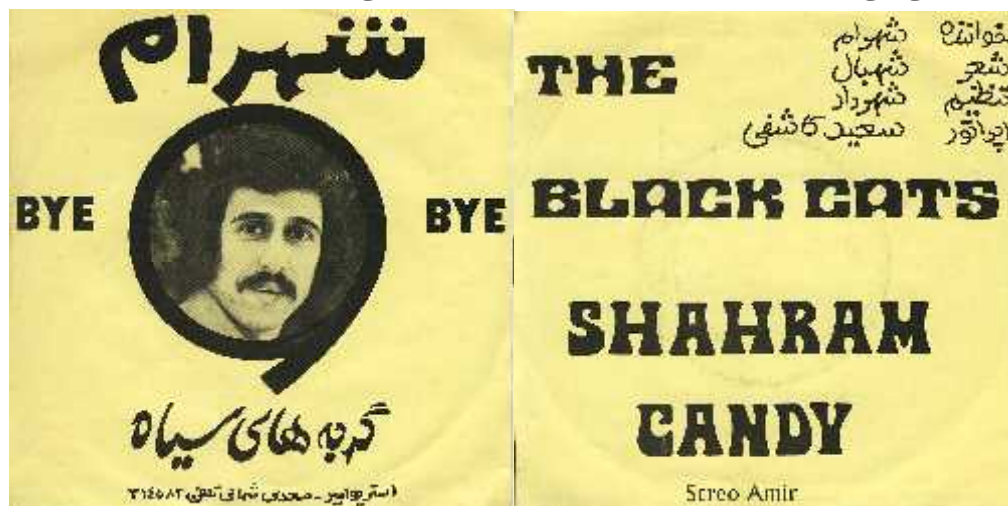

* فرهاد و بلک کتز
گوتی شایعه ای که ما در قسمت شایعات
صفحه موزیک جنری قبل نوشته بودیم
رنک حقیقت بخود گرفته است و از روز
هشتم آبان، فرهاد بار دیگر با گروه
های سیاه با اجرای برنامه می پردازد.
و شنیده شده است که مرتضی کفائی
یا «هاردویکر» تصمیم دارند که گروه
جدیدی تشکیل دهند.

خارجی مونوگرام با شماره 143 می باشد. در همین اوان، اجرای فارسی برخی از قطعات فیلم بانوی زیبای من با صدای فرهاد بر روی صفحه ضبط شده که علائمی از فاصله گرفتن وی از فضای موسیقی بیت و یافتن تدریجی سبک و سیاق ویژه خویش است که عمدتا در تک ترانه فیلمها و به ویژه همکاری با اسفندیار منفردزاده شکل می گیرد. در اوایل دهه ۱۳۵۰ شمسی، گروه بلک کتز با همکاری شهرام شب پره، که سابقه عضویت در گروه ربلز را داشته، و ابی و اجرای شبانه در کوچینی احیاء شده و با صفحهء پرفروش A chili pum که حتی در ترکیه نیز بازتولید داشته است، به اشتهار بسیار می رسند و در تنها صفحه دیگری که با عنوان بای بای از این گروه باقی مانده، تنها برادران شب پره باقی

مانده اند و ابی نیز سبک و سیاق دیگری را با صفحه های شب، چرا و پیر در پیش گرفته است. یادآور می شود برادران شب پره (شهرام، شهبال و شهرداد) فرزندان آقای شب پره از تصنیف سرایان دهه ۲۰ و

۳۰ شمسی می باشند که آثار متعددی بر صفحه های سنگی از ایشان بجامانده است.

۷- **بیگ بویز**: گروهی متشکل از چهار عضو و خواننده ای به نام بهزاد که چهار قطعه از اجرای آنها بر دو روی صفحه AR2201 آهنگ روز به یادگار مانده است: گیسو سیاه، ساقی - در فکر تو بودم، شاهد غم. این گروه نیز مشابه اعجوبه ها در اجرای مجدد صورتگر نقاش چین، اجرایی از آهنگ قدیمی و معروف در فکر تو بودم را در فضای موسیقی بیت داراست.

۸- **پاس میکر**: از این گروه اطلاعات چندانی جز صفحه رویال با شماره RT2973 با قطعات

"دو کولی" با شعر اعلامی و "غم و غصه" با شعر ذوالفقاری، که خواننده آنها "تاتار" می باشد، در دسترس نیست. از "تاتار" صفحه دیگری نیز مشاهده شده است که در آن، ذکری از اسم گروه پاس میکر نشده است.

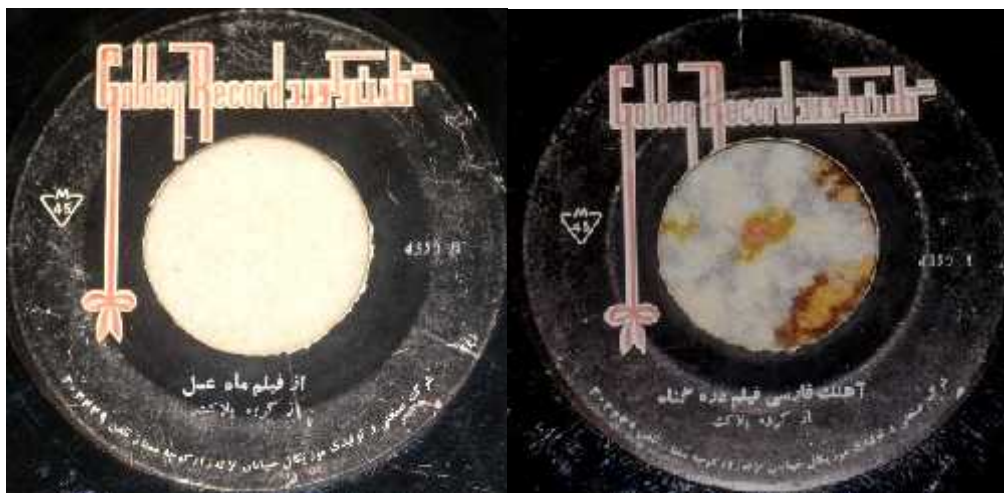
۹- **پرشنز**: یکی از خوانندگان پیشگام در معرفی و گسترش

موسیقی پاپ در ایران، آرتوش است. وی که با صفحه های

"ستاره های اشک آلود" و "ب" و "سه بر لبهای خونین" به اشتها فراوان رسید با گروهی به نام "پرشنز"، به عنوان خواننده، همکاری داشته و صفحه شماره RT1679 با لیبل رویال با عناوین "گیسو بلند" (AJ3108) و "پشیمان" (AJ3109) محصول شناخته شده این گروه است. وی صفحه ای دوصدایی با همسرش نیز بر روی صفحه های رویال دارد. ظاهراً وی قبل از سال ۱۳۵۶ به ارمنستان رفته و پس از ضبط چند صفحه ۳۳ دور ارمنی در چند

سال اقامت خود در شوروی سابق، به آمریکا می رود و کار هنری خود را در آنجا پی می گیرد.

۱۰- **پلاکت:** از این گروه نیز بیش از یک صفحه با برچسب گلدن رکورد (تولید کارخانه موزیکال) و شماره 4350 به دست نیامده است. متن یک روی لیبل آن، "آهنگ فارسی فیلم دره گناه" از گروه پلاکت می باشد و خواننده آن خانمی است که نام وی بر لیبل درج نشده و با سبکی نزدیک به موسیقی کلاسیک اجرا نموده است. متن روی دوم صفحه نیز عبارتست از: "از فیلم ماه عسل، از گروه پلاکت" که خواننده آن مردی است با صدایی شبیه فرهاد و همانگونه که در تصویر برچسب صفحه مشاهده می شود هیچ نام خواننده ای بر روی لیبلها وجود ندارد.

۱۱- **پیکولو:** اطلاعات صفحه ای با لیبل "آهنگ روز" به شماره AR2102 با عناوین "سوان Sevan" و "اودو گغتسیک Ovdou Geghetsik" از این گروه، از طریق پشت جلد صفحه دیگری متعلق به گروه تکخالها و در کنار اطلاعات صفحه های گروهه عجوبه ها در دسترس است. از اعضای گروه و حیات هنری آنها، تاکنون مطالبی به دست نیامده و از عناوین آثار ضبط شده به نظر می رسد اعضای گروه، ارمنی یا آسوری باشند. اصل لیبل صفحه، ذیلا درج می شود:

۱۲- **تایگز:** تنها صفحه این گروه حاوی آهنگهای "لیلا رو بردند" و "گری شین بابا" به خوانندگی فرهاد و بهمن، با لیبل "پت بون" (تولید مونوگرام 4178) منتشر شده است.

گروه تکخالها: نخستین گروهی بود که برای صحنه آهنگ و باستانال پرشور جهت پرواز شدند.

۱۳- **تکخالها:** از اسامی اعضای گروه چهار نفره تکخالها، تاکنون تنها نام سیامک به دست آمده است. این گروه بر روی صفحه (AR2094) آهنگ روز، چهار قطعه به نامهای باران بارانه، play with fire، دختر دریا و مستوم مستوم را منتشر کرده اند. این گروه در کنسرت بهمن ماه ۱۳۴۵ در امجدیه حضور داشته و اولین گروهی بوده اند که برای اجرای برنامه به روی صحنه می روند. در تابستان همان سال نیز در

رستوران گوش ماهی واقع در بین بابلسر و فریدونکنار قرارداد اجرای برنامه داشته اند. اخبار و عکسهایی از این گروه در شماره های مختلف مجله جوانان آن ایام وجود دارد.

عکسهای دیگری نیز از این گروه به لطف آقای هاشملو در اختیار نگارنده گذاشته شده که جهت مزید آشنایی، عکسی از اجرای این گروه در کلوب روتاری تهران، درج می گردد:

۱۴- **جنجالها:** با یافتن صفحه آهنگ روز AR2231، این گروه شناخته شد. دو اسم "سعید دادپژوه" و "زیلا" به عنوان خواننده بر روی لیبل این صفحه وجود دارد. آهنگهای دو روی این صفحه، دیار دور/ آقا موشه + رقص دختران می باشد. "دیار دور" و "آقاموشه" توسط گروه سعید هم اجرا شده است.

۱۵- **جوکرز:** گروهی ۳ نفره است متشکل از وحید (آواز و گیتار)، کامران (گیتار باس) و افشین (درام) که مثل برخی از گروههای بیت ایرانی یا اعضای آنها که به سمت و سوی موسیقی راک یا بلوز کشیده می شدند، در سال ۱۳۵۱ شمسی یا ۱۹۷۲ میلادی قطعات متعددی از موسیقی بلوز را در تهران ضبط کرده اند که بعداً به صورت انتشار محدود (۵۰۰ نسخه) در انگلستان منتشر شده است. اسامی قطعات این صفحه عبارتند از:

Side A: 1-Going a way 2-Southern Blues 3- All wrong
Side B: Jokers theme (3 parts)

۱۶- **خطرها:** گروهی ۴ نفره که تنها خبری از آنها در مجله جوانان درج شده است و اعضای آن را طوفان، رینگو، مهرداد و همایون تشکیل می داده اند. تاکنون صفحه ای از این گروه مشاهده نشده است.

۱۷- **دینامیکها:** ظاهرا این گروه در هتلهای شمال برنامه اجرا می کرده و آهنگ "پشمک" به خوانندگی مهدی و آهنگسازی حسن خوشدل، بر روی صفحه آهنگ روز AR2454، که با لهجه گیلکی اجرا شده، تنها صفحه بجا مانده از این گروه است که حدودا در سال ۱۳۵۱ شمسی، ضبط و تولید شده است. روی دوم صفحه نیز قطعه ای به نام "در انتظار" است که نظیر روی اول با خوانندگی مهدی، آهنگسازی خوشدل و به همراهی گروه دینامیکها اجرا شده است.

۱۸- **رولز:** از اصلیتترین گروههای بیت ایرانی است با عضویت همایون، سیاوش (قمیشی)، ادی، کامبیز و شهرام (شب پره) که در کنسرت بزرگ امجدیه نیز حضور داشتند. اعضای این گروه در شکل گیری گروههای بیت دیگر و تحول موسیقی پاپ دهه ۱۳۵۰ شمسی، نقش آفرین بودند. این گروه دارای دو صفحه با لیبل TOP4 متعلق به شرکت آهنگ روز (EX4123 و EX4168) و هر کدام، دارای چهار قطعه موسیقی فرنگی هستند که اسامی این قطعات عبارتند از:

EX4123: (I saw her standing there + It's alright) – (It's gonna be alright + Shadogi)
EX4168: (Indian Rebels + Mothers little helper) – (Sha la la la + what he can do)

از ربلز تنها دو صفحه یادشده در دسترس است و به نظر می رسد با فروپاشی گروه، شهرام راه تجدید فعالیت بلک کتز را در تعقیب می کند، سیاوش، ادی و کامبیز روی به فعالیت انفرادی می آورند و از ادامه فعالیت همایون نیز اطلاعی در دست نیست. سیاوش با آهنگسازی برای دیگران، کار خویش را ادامه داده و نام وی به عنوان آهنگساز، بر روی صفحه هایی از سالهای ۱۳۵۱ و ۱۳۵۲ دیده شده تا آنجا که در سالهای بعد به اجرای آثار خویش می پردازد و تا این زمان که از شاخص ترین چهره های پاپ ایرانی است. از "ادی" صفحهء رویال RT2042 با عناوین "قو" و "خاطره ها" وجود دارد که آهنگساز آن، پرویز مقصدی است. صفحه ای پاپ نیز از خواننده ای به نام کامبیز، از اوایل دههء ۵۰ باقی مانده که ممکن است متعلق به همین عضو سابق گروه ربلز باشد.

۱۹- **رنگین کمان (RAINBOW):** این گروه تنها با صفحهء (A642/3) AR2168 با لیبیل آهنگ روز شناخته شده اند و حاوی دو آهنگ "کاسیا کاسیا"، و "مامبو مامبو"، می باشد. هنوز از اسامی اعضای گروه و نحوه و محل فعالیت این گروه، اطلاعاتی در دسترس نیست. طرح جلد صفحه گویای آنست که این گروه مشابه اغلب گروههای بیت ایرانی در هتلهای یا مراکز مشابه آنها فعالیت می کرده اند.

۲۰- **زرین:** گروهی است که با مشارکت ادموند و نارملا اجرای برخی از قطعات بیت نظیر صفحه AR-2263 (رسوای عشق: ادموند + درد و بلایت بجوم: ادموند/نارملا) آهنگ روز را انجام داده اند. این زوج هنری آسوری-ارمنی به ویژه نارملا که از نخستین زنان موسیقی بیت و پاپ معاصر بوده و دارای قطعات مستقل و دوصدایی متعدد با هنرمندان گوناگون می باشد.

۲۱- **زنگوله ها:** گروهی که سه اثر از ایشان به نامهای "بهارون"، "نقش آرزو" و "اتل متل" به مدت ۸ دقیقه بر یک روی صفحه ۴۵ دور مونوگرام شماره 4713 منتشر شده است. بر روی دیگر صفحه مذکور دو اثر باصدای "فرزین" ضبط شده و بعید نیست "فرزین" خواننده این گروه باشد. صفحه دیگری از این گروه "آهنگهای فیلم هفت دختر برای هفت پسر" (سال ۱۳۴۷) می باشد که بر روی صفحه شماره 4143 گلدن رکورد (و نیز با لیبیل رادیو دیانا،

کرمان خیابان نصریه تلفن ۴۳۹۷ با وینیل رنگی) ساخت کارخانه موزیکال، منتشر شده است.

از کار مشترک "امیر رسائی" با زنگوله ها دو صفحه 4414 و 4415 گلدن رکورد در دسترس است که آهنگهای (فانوس/ قاپاما+ افسوس) و (تبریک نوروز/ نفرین بر دلم+ تو را می پرستم) بر روی آن وجود دارد که از کم و کیف این همکاری اطلاعی در دسترس نیست. برنامه ای رادیویی نیز بنام زنگوله ها وجود داشته که احتمالاً با همکاری این گروه تولید می شده است و دو اثر از این برنامه به نام "شهر ما" و "خورشید آسمان" بر روی صفحه ای با لیبل صورتی رنگ پرسپولیس (5006) وجود دارد.

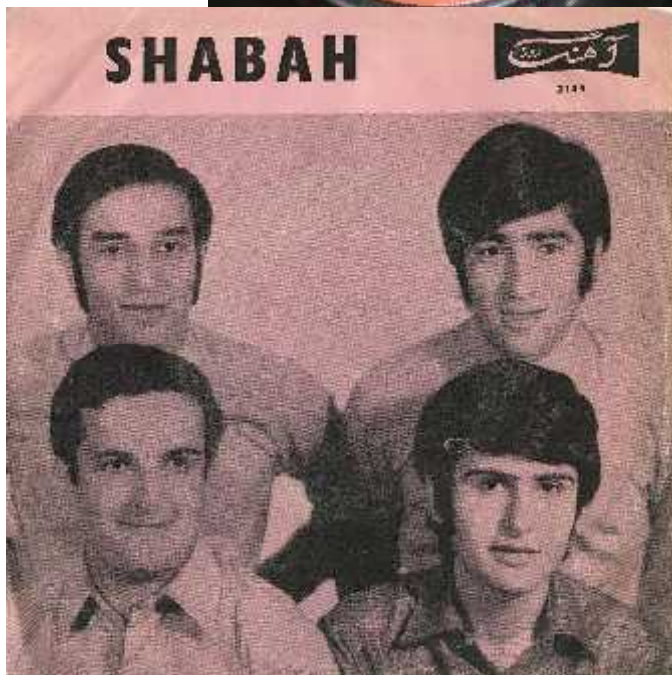
۲۲- سعید: سعید دبیری یکی از برجسته ترین چهره های موسیقی بیت و بعدا پاپ ایرانی است که از اعضای اولیه گروه گلدن رینگ بوده و ترانه سرایی بسیاری از آهنگهای پرفروش ایرانی، در همهء سبکها را نیز در کارنامه خود دارد. وی در دوره ای کوتاه، گروه سعید را ایجاد می کند که دو صفحه "قصه تو" (آهنگ از فریدون خوشنود)/ "کوچه عشق" (آهنگ از امیر سمیعی) بر روی صفحه مونوگرام S-5377/8 و "دیار دور" /

"موش و گربه" با لیبل ایران رکورد (تولید ۱۳۴۷ شمسی رویال: RT1890) از آثار این گروه در دسترس است. دو قطعه اخیر توسط گروه "جنگالها" نیز اجرا شده است.

۲۳- **شبح:** با آهنگ "افسانه" توفیق بسیاری در زمان خود کسب کرد. سه نام از اعضای این گروه بر روی دو صفحه یافت شده است. "فرجی" بر روی صفحه "افسانه" به عنوان خواننده و روی دیگر آن با اجرای (cover) آهنگ I need somebody to love توسط

هنرمندی به نام "ملاح" با لیبل آهنگ روز (2139) در اواخر دهه ۴۰ شمسی و دیگری "فیروز" به عنوان خواننده، آهنگساز و شاعر قطعه "فریما" و خواننده قطعه "دلیم میلرزه" با آهنگسازی "امیر" که بر روی لیبل "بالت" از سالهای آغازین دهه ۱۳۵۰ شمسی یافت شده است. صفحه دیگری (من و دل / میگن عاشقی گناهه) از خواننده ای به نام "فیروز" وجود دارد که آهنگسازی آن با قراملکی و شعر آن از سعید دبیری است و با لیبل آوای شهر توسط کارخانه رویال تولید شده و بعید نیست که متعلق به فیروز، خواننده همین گروه، باشد. خواننده دیگری نیز به نام "فیروز" دارای صفحه ای با لیبل کارون- بهشت با آهنگهای (با من دعوا داری / مسافر تهران) می باشد که ارتباطی به این گروه و موسیقی بیت ندارد.

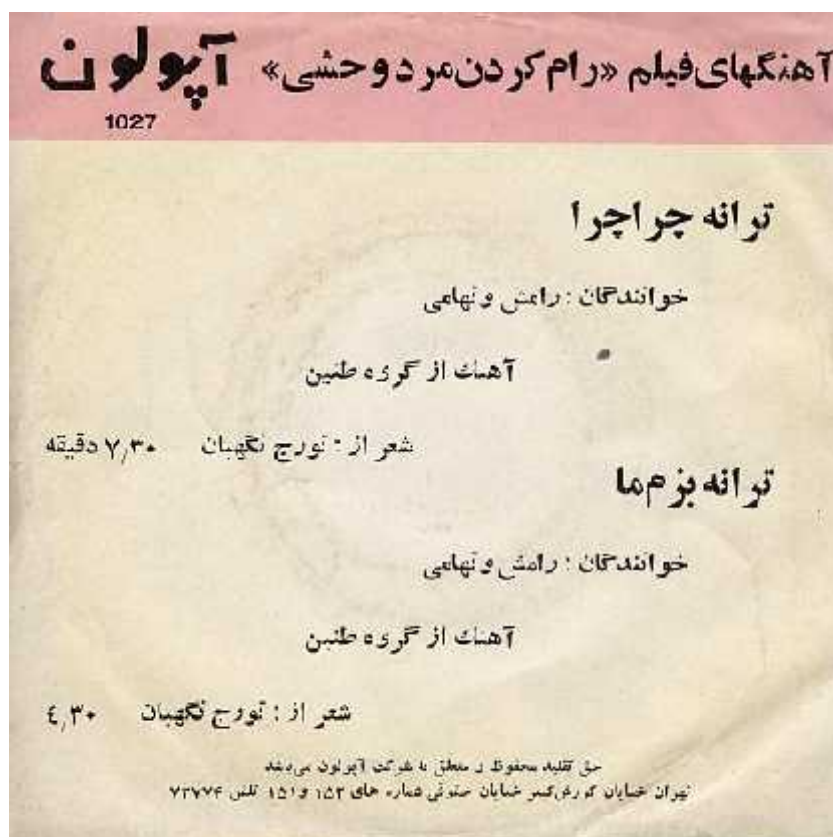
گروه عشق دومین نوبت از ویدئو تقدیم میکند

فریما و دلیم میلرزه

۲۴- **شقایق**: گروه "شقایق" تنها با اسم آن بر یک صفحه ۴۵ دور بسیار جذاب شناخته شده و آن صفحه رویال با شماره RT1584 است که چهار قطعه ستم- الف ب ج د / شقایق و دکتر بارنارد بر روی این صفحه وجود دارد. اجرای قطعه الف ب ج د، بسیار قابل توجه بوده

و تاثیر و نقش دادن به اتفاقات مهم روز مثل اولین عمل تعویض قلب توسط دکتر بارنارد، در این صفحه سال ۱۳۴۷ شمسی و پرداختن به آن در قطعه ای مستقل، نکته ای مهم در کار این گروه است که اطلاعاتی از اعضای آن، تاکنون به دست نیامده است. بازتولید این صفحه بر روی لیبلهای دیگر نیز وجود دارد.

۲۵- **طنین:** گروه طنین که اسم آن بر چند صفحه ۴۵ دور وجود دارد و در برخی از آنها، نقش آهنگسازی یا ارکستر را برای برخی خوانندگان معروف، عهده دار شده اند. بعید نیست این نام متعلق به گروهی باشد که با استودیو طنین همکاری داشته اند که این موضوع در تاریخ ضبط در ایران دارای سابقه بوده و از نخستین روزهای راه اندازی استودیوی ثابت ضبط در ایران توسط شرکت صوت ایران، ارکستری نیز به نام ارکستر صوت، در بخش اعظم آثار ضبط شده در سال ۱۳۲۷ شمسی برای لیبل کلمبیا، همکاری داشته است. استودیو طنین، یکی از استودیوهای مهم در ضبط موسیقی در اواخر دهه ۴۰ و اوایل دهه ۱۳۵۰ شمسی بوده است. هنوز اطلاعی از اسامی اعضای گروه در دسترس نیست و تصویری از ایشان نیز بر جلد صفحه های آنها یافت نشده است.

۲۶- **فرند:** گروهی است که به ظن قوی اغلب هنرمندان عضو گروه را هنرمندان جوان آسوری تشکیل داده اند و با صفحه دارای لیبل "فروشگاه کارون" (واقع در تهران، خیابان آذربایجان غربی، اول خیابان کارون، تلفن ۹۵۶۹۲۹)، تولید کارخانه رویال و به خوانندگی

"فریدون" شناخته شده اند. شماره قالب و کاتالوگ (AJ3703- RT1984) + AJ3704- (RT1983) دال بر ساخت صفحه توسط کارخانه رویال و عناوین ۴ قطعه ضبط موجود روی صفحه با رسم الخط و حروف آسوری نوشته شده است. اگرچه اسامی متعددی از هنرمندان آسوری که قطعات قدیمی و فولکلوریک آسوری را اجرا کرده اند در دسترس است اما "فریدون" در بین اسامی موجود مشاهده نشده است.

صفحه AR2290 آهنگ روز نیز دارای یک قطعه فارسی به نام خزر و یک قطعه ارمنی با عنوان Dou Noritz Yekel Ess Inch Anem (تو باردگر بازگشتی چه کنم؟) ساخته گالاندریان و از خواننده ای به نام "فریدون است" که محتملا خوانندهء گروه فرند باشد زیرا از هنرمندان دیگری نظیر نارملا نیز اجرای قطعات آسوری و ارمنی دیده شده است.

۲۷- **فلاورز**: اطلاعاتی که از این گروه در دست است منحصر به دو صفحه با لیبل آهنگ روز است که روی جلد صفحه S.A.E 1007 علاوه بر اسامی دو قطعه به نامهای "جمجمک" و "میکشی منو" با شعر و آهنگ "مسعود امینی"، تصویری از شش نفر اعضای دیده می شود. این صفحه جزو اولین سری از صفحه های استریوی آهنگ روز است که از اواخر سال ۱۳۵۱ یا اوایل سال ۱۳۵۲ تولید آنها آغاز شده است. در صفحه دیگر، گروه فلاورز، خواننده ترک به نام "آی فری" را در ضبط صفحه "عزیزم/ ایوای ایوای" همراهی کرده اند. تاکنون اطلاعات بیشتری از اعضای گروه و نقش هر یک از اعضاء به دست نیامده است.

۲۸- **گردبادها:** این گروه نیز جزء گروههاییست که تنها یک اثر از ایشان با عنوان "آهوی فراری" روی صفحه های ۴۵ دور وینیل آهنگ روز با شماره B 2054 بجا مانده که در یک نوبت از تجدید چاپ این صفحه، ظاهرا به اشتباه، نام "تکخالها" روی صفحه دیده می شود.

نام خواننده گروه ژرف است و در خبری مربوط به این گروه که در مجله جوانان، تغییر و تحولی اساسی در این گروه گزارش شده و اسامی اعضای جدید گروه را آندروش، گارنیک، شاهیک و هایک ذکر کرده که قصد انتشار صفحه ای به نام

حسرت را داشته اند که صفحه مذکور تاکنون دیده نشده است.

روی اول این صفحه، "اتل متل" به خوانندگی تیلای می باشد که به قطعات مشترک وی با ضیاء و همکاری با ارکستر جوانان و ارکستر دانشجویان، قبلا اشاره شد.

۲۹- **گروه مقصدی:** اساس این گروه با کشف استعدادهای خوانندگی توسط پرویز مقصدی برای برنامه شش و هشت و سایر نمایشهای تلویزیونی، در اواخر دهه ۴۰ شمسی شکل گرفت و جوانانی چون کیوان، ماسیس، افشین، داریوش و نلی را در کنار افراد باتجربه ای چون اونیک معرفی کرد. معروفترین آثار گروه مقصدی، والله حقیقت داره (با صدای کیوان) و آگه تو یارم بشی (با صدای افشین) و همخوانی دیگران بود که در سال ۱۳۵۰ شمسی، به همراه آهنگ بارون غم با لیبیل هارمونی آپولون توسط کارخانه رویال و با شماره قالب 4983/4 منتشر

شد. اعضای این گروه بارها در شو میخک نقره ای، که در شبکه سراسری تلویزیون توسط فریدون فرخزاد اجرا می شد، قطعاتی را اجرا کرده ولی به سرعت مسیر فعالیت مستقل را تعقیب کردند که به متلاشی شدن گروه منجر گشت. یکی دیگر از برترین آثار جمع کوچکتری از مجموعه که باز هم ساخته پرویز مقصدی است، آهنگ "تنگ غروب" است که توسط ماسیس، کیوان و داریوش اجرا شده است.

۳۰- **گلدن رینگ**: بی تردید مهمترین گروه بیت ایرانی، گروه گلدن رینگ است و متشکل از

"جمشید زندی، فریبرز، سعید دبیری و واروژ" که مدتی "پانی" و یا "عارف" نیز نقش خواننده گروه را عهده دار بوده اند. این گروه دارای بیشترین آثار ضبط شده از نیمه دهه ۱۳۴۰ شمسی به صورت صفحه های ۴۵ دور می باشند که آثار آنها بر روی لیبلهای مونوگرام، رویال و گلدن رینگ و بازتولیدهای متعدد با لیبلهای مجاز و غیرمجاز محلی و سراسری (مثل ناتالی) مشاهده شده است.

معروفترین اثر این گروه "ای یار بلا" نام دارد که بازتولیدهای فراوانی داشته با لیبل های گوناگون داشته است. فهرستی از ۲۰ اثر این گروه به استناد پشت جلد صفحه ای با لیبل مونوگرام از این گروه به این قرار است:

- ۱- شاد شاد
- ۲- گفتگوی سازها
- ۳- لالائی
- ۴- قصه غصه ها
- ۵- مردغمگین
- ۶- آی دخترا
- ۷- پلهای شکسته
- ۸- یک بوسه میخوام چند؟
- ۹- یک قصه
- ۱۰- بدرود
- ۱۱- تولیپ
- ۱۲- ای یاربلا
- ۱۳- ماتادور
- ۱۴- گمگشته
- ۱۵- عمو زنجیرباف
- ۱۶- گلدن توییست
- ۱۷- امواج
- ۱۸- آخرین آهنگ
- ۱۹- پسرها ناز کنید برای دخترها
- ۲۰- شکار در کوهستان

قطعات دیگری از این گروه نیز بر روی لیبلهایی متفاوت وجود دارد و از آن جمله "دختر شایسته" و "رقص خوشگله" بر روی صفحه رویال شماره RT2375، "تینا" و "هایده" بر روی مونوگرام S-6405 و نیز سه قطعه به نامهای "زندگی"، "عشق، جوانی"، "Oh Jean" و "بوشو بوشو" بر روی صفحه ای با "لیبل گلدن رینگ" وجود دارد که نشانه ای از همکاری سعید دبیری در آن نیست. علاوه بر صفحه پولیدور PR525 و دو اثر "شیر یا خط" و "آفتاب مهتاب"، صفحه دیگری با لیبل آپولون و حاوی دو قطعه "راستی اون یاربلا

یادتونه" و "حیدر جان بارک اله" که پس از سال ۱۳۵۱ شمسی انتشار یافته، مشاهده شده است.

آهنگساز اصلی و خواننده ثابت گروه "جمشید زندگی" بوده و اشعار ترانه ها عمدتاً توسط "سعید دبیری" نوشته شده است. سعید دبیری در فاصله دو دوره فعالیت گلدن رینگ، گروه سعید را تاسیس می کند و واروژ نیز مستقلاً صفحه ای را منتشر می سازد. کار آهنگسازی جمشید زندگی تا آخرین

روزهای انتشار صفحه به صورت ارکستری (رنگ مریم/ رنگ زیبا- روی صفحه گلدن رکورد) و برای هنرمندان گوناگون به ویژه عارف ادامه می یابد و سعید دبیری نیز به عنوان یکی از موفق ترین ترانه سرایان در همه ژانرهای موسیقی ایرانی، حضور خود را حفظ می کند تا آنجا که شعر پرفروشترین صفحه سوسن، که شاید یکی از پرفروشترین صفحه های ایرانی است، متعلق به سعید دبیری می باشد.

معرفی گروه گلدن رینگ و هنرمندانی که در زمانهای مختلف با آن همراهی کرده اند و همه آثار این گروه و ارائه نمونه های لیبلهای تولید آثار این گروه، نیازمند مجالی خاص و گسترده تر می باشد.

۳۱- **گناهکاران:** از این گروه صفحه و اطلاعات زیادی برجای نمانده جز آن که بنابر خبر مندرج در مجله جوانان، در برگزاری کنسرت بزرگ گروههای بیت در سال ۱۳۴۵ شمسی در امجدیه، حضور داشته اند.

۳۲- **لیتلز:** با صفحه ایران موزیک (ساخت موزیکال 4377) با آهنگهای فاطمه سلطان، ۶*۸ جدید - مهتاب، آنچه ملودی) شناخته شده و تصویر روی جلد صفحه نشان می دهد که اعضای گروه را چهار نوجوان تشکیل می دهند. اسم این گروه، ارتباط نامحسوسی با گروه بیگ بویز را تداعی می کند و بعید نیست که شکل گیری این گروه، منبعت از

تجزیه ای در گروه مذکور و یا عکس العملی در مقابل موجودیت آن گروه باشد. اگرچه آگهی و عکس جلد این صفحه در مجله جوانان شماره ۹۰، مورخ دوشنبه ۳ تیر ماه ۱۳۴۷ شمسی، به چاپ رسیده است اما اطلاعاتی از اسامی اعضای گروه و سایر آثار احتمالی گروه لیتلز در دسترس نیست.

۳۳- **مهاجمین:** از گروه مهاجمین تنها یک صفحه رویال RT1884 تولید سال ۱۳۴۷ شمسی با آهنگهای رقص رقص رقص + سرگردان - شش و هشت مهاجمین + عشق رویای باشکوهی است و با لیبیل جذابی که کاملاً متاثر از طرح جلد گروههای بیت و راک اولیه انگلیسی است، در دسترس است و تنها این صفحه دال بر فعالیت چنین گروهی است که اطلاعی از افراد آن تاکنون به دست نیامده است.

۳۴- **هارد استونز:** این گروه تنها با اجرای یک آهنگ محلی معروف مازندرانی به نام "درینه جان" که همراه با دو قطعه از هنرمندان دیگر بر روی صفحه شماره 4215 موسسه پخش صفحه ایران منتشر شده، شناسایی گشته اند و اطلاعاتی از اعضای گروه در دسترس نیست.

